

Hvad kendetegner en Rudolf Steiner Børnehave?

Artikel af Thyge Madsen

Denne artikel er oprindeligt bragt i publikation fra
Sammenslutningen af Rudolf Steinerbørnehaver og vuggestuer i Danmark

Forsideillustrationen er af Åse Rønnow

Når Rudolf Steiner-pædagogikken skal virkeliggøres og omsættes til praktisk pædagogik, er det i første omgang de store linier, som vi må holde os for øje. Gennem iagttagelse af barnets generelle udvikling finder vi en mængde fællestræk, som vi alment må forsøge at tilgodese i udformningen af dagligdagen i børnehaven, i modsætning til det enkelte barns mere specielle psykologi, som må behandles individuelt.

Iagttagelse af barnet viser os, at det er meget følsomt for sanseindtryk og "indånder" omgivelserne gennem disse.

At det er i besiddelse af stærke efterlignings- kræfter, der gennem indre vilje forvandler omgivelsernes indtryk til bevægelse, sprog, leg etc.

At barnet trives ved at leve i faste rytmer, og at genkendeligheden i dagligdagen udvikler den tillid og tryghed, der er grundlaget for en harmonisk udvikling.

I børnehavealderen lærer barnet hovedsageligt gennem efterligning, og ligesom det lærer at gå og tale gennem efterligning, således vil det senere også helt "leve" som sine omgivelser i efterlignende leg.

Den lovmæssige udvikling af barnets bevægelse, sprog og tænkning, der kan iagttages gennem dets leg, kan opdeles i karakteristiske afsnit.

Kort beskrevet er barnets opgave indtil det 3. år at rejse sig op og få orientering i rummet, dernæst at erhverve sig sproget og dermed anlægget til tænkningen. Samtidig begynder barnet at efterligne omgivelserne på en legende måde. Det følger den voksne i et og alt. Når moderen fylder sin gryde med kartofler, fylder barnet sin kurv med kastanier, ikke kun en gang, men mange gange, ud på gulvet og op i kurven, det lever i en rytmisk efterligning og en handling for handlingens egen skyld.

Fra det 3. - 5. år er fantasien udviklet så vidt, at barnet ikke bare handler, men nu forvandler det de ting det efterligner.

Udenfor køkkenhaven blev der gravet kloakrør ned. I flere uger derefter gravede børnene render i gruset, lagde granrafter ned og smed grus på og næste dag forfra igen. Deres leg var helt alvorlig, de gravede virkelig også kloakrør ned. Barnet udviser på dette alderstrin stor fantasi, når det gælder forvandling af ting, men fantasien er hele tiden bundet til de genstande det møder i omgivelserne.

Ved 5. års alderen har barnet fået frigjort sin fantasi og forestillingsevne. Det kan nu begynde at danne indre billeder, som udformes i legen. Rollelegene får her deres store betydning. Legen tager nu en anden form, barnet kan forestille sig en legs forløb, inden det udfører den, og det er ikke længere bundet til genstandene, men ved på forhånd hvilke ting, det skal bruge i en leg.

Vi har nu fået nogle hovedsynspunkter, der må tages som udgangspunkt for tilrettelæggelsen af dagligdagen i børnehaven.

I erkendelse af barnets behov for rytme og genkendelighed, belivende sanseindtryk og efterligningsværdige voksne som opdragere, kan dagligdagen indrettes på mangfoldige måder alt efter omstændighederne.

Om det er i byen eller på landet, forældregruppens sociale virkelighed og børnegruppens sammensætning, er andre givne forudsætninger, som det er pædagogens opgave at samstemme til et harmonisk hele.

For at tilgodese rytme og genkendelighed kan dagens forløb opbygges, så den består af forskellige gøremål, der i princippet gentages hver dag. Ikke på en stiv og pedantisk måde, men i et levende åndedræt, der tager hensyn til hvordan gruppen og de enkelte børn trives.

Tilrettelæggelse af dagen så den skifter mellem frie og mere samlede beskæftigelser forstærker den rytmiske proces, og børnenes koncentration i de enkelte ting øges.

Dagen kan begyndes med en morgensamling, hvor der fortælles en lille historie og alle børnene synger godmorgen til hinanden, derefter fri leg, hvor børnene er overladt til deres egne udfoldelser. Efter en tid samles vi igen til dagens sang- og fingerlege, hvor det rytmiske element yderligere plejes.

Vi tramper som dværge og lister som alfer. Synger helt stille for ikke at vække bjørnen i hulen og springer jublende væk når den vækkes.

Vi medlever gennem bevægelser sangenes indhold i sprogets og melodiernes rytme, når pigen, der går i enge, skal have bundet en klud om sin tå eller når høstmanden bruger sin plejl. Ligeledes kan vi få et forhold til årstidernes stemning ved, at sanglegene er i overensstemmelse hermed.

Efter sanglegene kan vi igen gå til en mere fri beskæftigelse, måske med forberedelse af måltidet, havearbejde, vaske dukketøj eller fri leg.

Vi samles igen til spisning, hvor vi er helt stille inden vi begynder, gør så klar til dagens kunstneriske arbejde med modellering, maling, tegning o.s.v. Fri leg igen og senere dagens koncentrerede lytten til eventyr eller historie.

Indånding, udånding – det trives børnene ved.

I den frie leg, hvor børnene udfolder sig gennem efterligning og fantasi, er det vigtigt, at omgivelserne giver mulighed derfor. Dette må forstås i den allerbredeste betydning. Ikke alene de fysiske-sanselige ting, men også stemninger og følelser i omgivelserne virker dybt ind i barnet, uden at det har mulighed for bevidst at bearbejde indtrykkene.

Hver eneste gang man giver et barn et stykke legetøj, må man spørge sig selv, hvilke oplevelser det giver. Hvilke sanser det appellerer til. Har fantasien tilstrækkeligt spillerum?

Indendørs må vi skabe ro og tryghed og en stor kurv med byggematerialer må altid være tilgængelig. Træstykker i alle former og størrelser, der er savet ud af grene og barkstykker, rødder og kogler samt forskellige sten og andet måske mere færdigt legetøj.

Hurtigt vil små landskaber opstå, måske en havn hvor barkskibet kan losse alle kastaniekullene. Et øjeblik efter er det bondemanden, der kommer efter de samme kastanier, som nu er blevet til roer.

Henne i dukkekrogen holdes der fødselsdag. Man skal være forsigtig med porcelænet, at det ikke går i stykker, det ved man jo, at det kan fra tidligere. Dukken, som har fødselsdag, er varm og hyggelig, men samtidig fast nok. Den er syet af bomuldsjersey, stoppet med fåreuld og har uldgarnshår. I ansigtet er der til øjne kun sat to små prikker med en blå farveblyant og en lille rød prik til mund. I dag er det en ung dukke, i går havde den fået forklæde og tørklæde på og var heksen i en historie, som en af de større børn fortalte.

I dag er mange børn henvist til kun at have legoklodser og sjælløse plasticdukker. Dukker, der altid stirrer på en med det samme fortrukne smil og klodsen: en lille glat dims, som bliver trykker på plads, den ene i den anden. Og så holder det altid, der er

intet, som styrter sammen, så man kan bygge det op igen. Den er ikke som træklodserne. Hvert stykke er forskelligt, barken er knudret og roden er glat, og så lyder det forskelligt, når man banker det imod hinanden. En ny oplevelse, verden toner os i møde. Hver ting har sin klang, ikke bare træstykkerne, men også messing, jern og porcelæn!

I en tid, hvor verden er så fuld af høje lyde: bilernes larmen, og diverse tekniske indretningers formidling af "støj", der ikke giver os mange øjeblikkes ro til at lytte, er klangen et område som bevidst må gøres tilgængeligt for vore børn.

Legematerialer bør som hovedregel være af naturlige materialer - da kunststoffer ingen sansemæssig værdi har - og disse materialer er bedst, hvis de kun er så lidt forarbejdet, at fantasi- en har frit spillerum i en forvandlingsproces.

Også naturen kan give barnet mange rige oplevelser: himmel og jord, luft, vand og ild. Hvilke stemninger opstår der ikke når regnen buldrer på taget, eller når en sagte vind leger med de første snefnug. når vinden suser i trætoppene, eller en forløsende sommertorden buldrer.

Fulde af livsglæde og med strålende øjne sopper børnene rundt i mudderet efter en regnskylle, graver kanaler og leder vandet rundt i små søer, hvor de sejler med alt, der kan flyde. For slet ikke at tale om den pragtfulde "smattemad" og mudderkage, som fremstilles.

En anden oplevelse er bladernes hvirvlen rundt i efterårsblæsten, der kan være så stærk, at man kan læne sig imod den, mens alting kastes hid og did. Frø og blade bæres rundt af vinden, men falder til sidst til jorden i modsætning til ilden, der kun stræber opad. Gnister og flammer springer let i vejret og fortærer hurtigt alt, hvad der kastes på bålet.

Ud over at indrette de fysiske omgivelser og den rytmiske ramme i børnehaven får både forældre og pædagoger et særligt ansvar når det erkendes, at barnet hovedsageligt lærer verden at kende gennem efterligning, og at barndommens indtryk herigennem giver blivende personlighedsdannende karaktertræk. Da bliver den voksnes selvopdragelse overordentlig betydningsfuld, og spørgsmålet om man nu er efterligningsværdig giver alvor over for opgaven.

- Handler jeg meningsfyldt og afbalanceret?
- Taler jeg smukt og tydeligt?
- Tænker jeg klart og strømmer min varme følelse som livgivende kraft ud i børnene og omgivelserne?

Idealer, jo der er det ganske vist, og sådan kan vi som almindelige mennesker ikke være hele dagen, men uden idealer har vi heller ingen bestræbelse. Idealet giver i sig selv kraft til at gøre det en lille smule bedre hver dag, og vi får mod til at erkende, hvad der vil være det bedste i en given situation og behøver ikke at finde på undskyldninger for vor utilstrækkelighed.

Når lille Axel for 3. gang den dag kaster sand i øjnene på Lise, reagerer vi så ved at skælde kraftigt ud og hive ham op af sandkassen, så han får et mindre chok? Går vi mere ligegyldigt forbi og tænker, det er nu også synd for Lise? Trøster vi stakkels Lise, får hende med ind i køkkenet til en tår saftevand og glemmer Axel? Trøster vi Lise med den ene hånd og tager hurtigt skovlen fra Axel med den anden, og får ham gennet hen i en anden leg?

Den rette handlemåde kræver indsigt og åndsnærværelse, og der kan ikke opstilles regler ud fra tænkte situationer. Åndsnærværelsen kræver, at vi til en vis grad har overvundet vores tillærte reaktionsmønstre og evner at stå åben over for enhver ny situation med indre ro.

Pædagogens stemning er af afgørende betydning for, at barnet kan udfolde sig i overensstemmelse med sin natur og udvikle et harmonisk sjæleliv.

Surhed, overdreven vrede, selvoptaget melankoli, overfladiskhed og mangel på virkelig interesse virker altid begrænsende, hvorimod glæde, rolig ligevægt og humor er livgivende egenskaber, som børn tager til sig og gør til deres egne.

Det der kendetegner en Rudolf Steiner-børnehave er først og fremmest den bevidste bestræbelse på at imødekomme barnet ud fra erkendelsen af dets egentlige væsen og specielt er det vigtigt, at man lader det få lov til at forblive legebarn og ikke begynder at intellektualisere for tidligt.

Jo mere barnet får lov til at udfolde sig frit gennem fantasifuld leg i trygge rammer, jo bedre kan barnet senere optage skolens læsestof og som voksen udfolde sig som individuel personlighed.

MAN MÅ GRIBE – FØR MAN KAN BEGRIBE